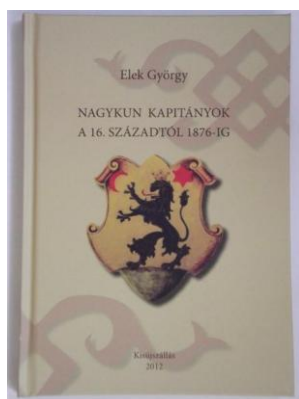

Könyv a nagykun kapitányokról

Emlékük, alakjuk máig él. Kisújszálláson az Illéssy család híre, Karcagon a Kálmán utca, Kunmadarason és Kunhegyesen az akár helytörténeti gyűjteményként is felfogható „nagykun kapitányház”-ak azt igazolják, hogy e tisztségnek máig híre, tekintélye van. Talán a kunok régi közigazgatási különállására, vagy – hangzása miatt – katonai kiváltságaikra emlékezteti a ma emberét, és tekintélyt sugalló hangzás miatt jó kimondani is. Az igazság azonban az, hogy ez a kapitány, főként a 18-19.században hivatalnoki minőségben ténykedett. A kerület közösségeinek polgári elöljárója, a felsőbb utasítások végrehajtója és betartatója, a kerületi szintű bíraskodás feje, a kerületi közgyűlés vezetője volt. Ha valaha katonai feladatok is bízattak rá,

hát azok a 18-19. századra lekoptak, esetlegessé lettekugyanúgy, mint a sokat emlegetett országos nemesi felkelés.

A tisztség első említését egy 1456-ban kelt királyi rendeletben találjuk. Ebben a király a kiskunsági Halas székben élő nemes és földműves kunok közül rendelt állítani egy-egy kapitányt, akik tizenkét kerületi esküdtel együtt voltak köteles eljárni a peres ügyekben, az adók beszedésében. Pár év múlva már a Nagykunságon is jelen van a két kapitányból és a tucatnyi esküdtből álló széki vagy kerületi testület. A kapitányok egészen a 17. század közepéig ketten látták el a feladatot, a század második felétől azonban kerületenként egy kapitányról tudunk. A tisztség az országos közigazgatás elvárásaival együtt egyre összetettebb lett, s a 18. század második felében a kapitány már egy több szakfeladatot is ellátó tisztikar vezetője. Az egy időben maga is jász kapitányként működő Horváth Péter Jászkun kerületi jegyző és történetíró a vármegyék tisztikarához hasonlítva, a szolgabíró hivattal mondta azonosnak a kerületi kapitányok tisztségét.

A Jászkun Kerület legfőbb tekintélye, főkapitánya, az ország mindenkori nádora volt. Ő nevezte ki a jászkun alkaptányt. A kerületi kapitányokat és tisztviselőket a kerület redemptus polgárai választották – a 18. században már három év hivatali időre. Az elöljárók működését mindig az uralkodóház és a nádorhoz való feltétlen hűség jellemezte. Közöttük számos országos kitekintéssel, sőt literátus vénával bíró jogászt találunk. A kapitányi tisztséget amennyire a 42 név szerint is ismert kapitány életrajzi adataiból kitűnik mindigreformátus vallású, vagyonosnemes emberek töltötték be. A leghíresebb kapitányokat – a köztük a kerület jelentős, reformkori politikusát - a kisújszállási Illéssy-család adta a Nagykunságnak. Mintegy száz hivatali éven keresztül Illéssyek viselték ezt a hivatalt.

A nagykun kapitányi tisztség – a Bach korszakban jelentős módosításokat szenvedett ugyan - de egészen 1876-ig, a vármegyék kialakításáig élt. Akkor a közigazgatási reform a kerülettel együtt megszüntette.

(Elek György: Nagykun kapitányok a 16. századtól 1876-ig. Kisújszállás, 2012. 112. p.)